

W oparach absurdu. Groteska w *Teatryku Zielona Gęś*

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Konstanty Ildefons Gałczyński, *Pomysł Zeusa*, [w:] *Teatryk Zielona Gęś*, oprac. L. Zielińska, M. Gołębniak, wybór L. Zielińska, M. Gołębniak, Warszawa 1999, s. 88–89.
- Źródło: Konstanty Ildefons Gałczyński, *Ballada „Lilie”*, [w:] Konstanty Ildefons Gałczyński, *Teatryk Zielona Gęś*, oprac. Małgorzata Gołębniak, Lilia Zielińska, Warszawa 1999, s. 40.
- Źródło: Konstanty Ildefons Gałczyński, *Trzynasty największy wysiłek Herkulesa*, [w:] Konstanty Ildefons Gałczyński, *Teatryk Zielona Gęś*, oprac. Małgorzata Gołębniak, Lilia Zielińska, Warszawa 1999, s. 121.
- Źródło: Elżbieta Sidoruk, *Gałczyński - mistrz poetyckiej groteski*, [w:] *Dzieło i życie Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego*, t. 1, red. Adam Kulawik, Jerzy Ossowski, Kraków 2005, s. 20–23.
- Źródło: Kira Gałczyńska, *Wstęp*, [w:] Konstanty Ildefons Gałczyński, *Teatryk Zielona Gęś*, oprac. Małgorzata Gołębniak, Lidia Zielińska, Warszawa 1999.
- Źródło: Iwona Mityk, *Groteska w „Zielonej Gęsi” Gałczyńskiego*, [w:] *Dzieło i życie Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego*, t. 1, red. Adam Kulawik, Jerzy Ossowski, Kraków 2005, s. 40–41.

- Źródło: Konstanty Ildefons Gałczyński, *Hamlet*, [w:] Konstanty Ildefons Gałczyński, *Teatrzyk Zielona Gęś*, oprac. Małgorzata Gołembnik, Lilia Zielińska, Warszawa 1999, s. 81.
- Źródło: Konstanty Ildefons Gałczyński, *Judyta & Holofernes*, [w:] Konstanty Ildefons Gałczyński, *Teatrzyk Zielona Gęś*, oprac. Małgorzata Gołembnik, Lilia Zielińska, Warszawa 1999, s. 51–53.
- Źródło: Konstanty Ildefons Gałczyński, *Osioł i jego cień*.
- Źródło: Konstanty Ildefons Gałczyński, *Nogarium*.

W oparach absurdu. Groteska w *Teatryku Zielona Gęś*

Pomnik Zielonej Gęsi przy Muzeum Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego w Praniu
Źródło: Chrumps, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Hermenegilda Kociubińska, Alojzy Gzegzółka, Piekielny Piotruś, Pies Fafik – już w samych imionach tych postaci jest coś, co przyciąga uwagę. Konstanty Ildefons Gałczyński dzięki takiemu zabiegowi dał groteskowe życie bohaterom *Teatryku Zielona Gęś* – Najmniejszego Teatru Świata. Publikowane cotygodniowo teksty niejednokrotnie wywoływały skandal. Przez krytyków literackich bywały nawet nazywane „bełkotem”. A jednak do dziś *Teatryk Zielona Gęś* nie przestaje bawić kolejnych pokoleń czytelników.

Twoje cele

- Omówisz cechy groteski.
- Wyjaśnisz, na czym polega groteska w wybranych utworach Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego.
- Wskażesz różne poziomy groteski w tekstach *Teatryku Zielona Gęś*.
- Omówisz funkcję groteski w tekstach Gałczyńskiego.

Przeczytaj

((Kira Gałczyńska

Wstęp

Zainteresowanie Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego teatrem sięgają lat międzywojnia, kiedy to poeta miał za sobą okres terminowania w Teatrze Reduty, kilka napisanych i zniszczonych sztuk - **komedii** i **dramatów**. Wspomnieć należy o paru przekładach arcydzieł dramaturgii światowej, od Szekspira poczynając. [...]

Najmniejszy Teatr Świata nie wziął się więc z pustki. Poprzedziły go poważne studia nad specyfiką dzieła teatralnego.

[...] myślę [...], że żywe, trwające już ponad pół wieku zainteresowanie [Teatrzykiem Zielona Gęś - dop. DM] wzięło się w pierwszym rzędzie z możliwości tak mądrego i jednocześnie tak pełnego kpiny oglądu polskiej rzeczywistości, typowo polskich przywar, polskiej **tromtadracji**, narodowego zadęcia, słowem wszystkiego, czego nie znosił K.I.G., z czym walczył, czemu się przeciwstawiał. Swoją walkę z polskim **kołtuństwem** ubrał w nowy, jakże gałczyński kostium. Nowa groteskowa **gamilia** poety - to świat dziwnych ludzi i dziwniejszych zwierząt. [...]

Pierwsza „Zielona Gęś” pojawiła się na ostatniej stronie „Przekroju” wiosną 1946 roku. [...]

Skandale Gęś wywoływała stale, niemal do chwili swego zniknięcia z ostatniej strony krakowskiego tygodnika.

Źródło: Kira Gałczyńska, *Wstęp*, [w:] Konstanty Ildefons Gałczyński, *Teatrzyk Zielona Gęś*, oprac. Małgorzata Gołembnik, Lidia Zielińska, Warszawa 1999.

Portret Natalii i Konstantego Ildefonsa Gałczyńskich

Źródło: Benedykt Jerzy Dorys, Polona.pl, licencja: CC BY-NC 4.0.

« Iwona Mityk

Groteska w „Zielonej Gęsi” Gałczyńskiego

[...] inspiracją dla Gałczyńskiego w pisaniu Zielonej Gęsi był Zielony Balonik Boya-Żeleńskiego. Poeta wybiera, podobnie jak jego poprzednik, tradycję oświeceniową, propagującą postawę **racjonalistyczną** [...]. Z literatury oświecenia poeta zapożyczył zwierzęce postaci niektórych aktorów „najmniejszego teatru świata”. Z przyjęciem racjonalistycznego spojrzenia na polską kulturę można powiązać też prowadzoną w Zielonej Gęsi kampanię odbrażowiającą wymierzoną w bezkrytyczny kult trzech wieszczów: Mickiewicza, Słowackiego, Krasińskiego. [...] Groteska wyróżnia się zespołem swoistych właściwości, z których najważniejszą jest **paradoksalne** połączenie zjawisk przeciwstawnych, sprzecznych, niewspółmiernych, określane też jako **niezborność** składników, **antyteza**, nawarstwienie sprzeczności. Z właściwości tej wynikają pozostałe: łączenie elementów przerażających i humorystycznych, zestawienie **hiperbolizacji** z pomniejszeniem czy **fantastyki** z **realizmem**, absurd wypływający z braku jednolitego systemu zasad rządzących światem, łamanie ustalonych konwencji artystycznych,

[...], naruszenie kolejności zjawisk, nienaturalne ich powtarzanie się, zestawienia zjawisk wykluczających się, wydobywanie kontrastów, niezgodności treści i formy, odrzucanie norm logicznych, operowanie anachronizmami, wprowadzenie elementu zaskoczenia, niespodzianki, wreszcie niejednorodność stylistyczna.

Charakterystyczne jest, że cechy te, jeśli obecne są w utworze jednostkowo, nie przyczyniają się do powstania groteski. Pojawia się ona dopiero w momencie, gdy następuje nawarstwienie kilku wyżej wymienionych właściwości. Najczęściej jedna z nich pociąga za sobą zaistnienie kolejnych na skutek wzajemnego ich powiązania. Wśród teatrzyków Zielonej Gęsi przeprowadzić można następujący podział: polityczne - nawiązujące do przemian w sferze życia politycznego kraju po II wojnie światowej, obyczajowe - dotyczące specyficznych wad występujących w postępowaniu i mentalności Polaków, oraz literackie - wykorzystujące popularne motywy, charakterystyczne postacie lub wątki z klasyki polskiej i obcej [...]. Trwałą wartość mają przeważnie teatrzyki obyczajowe [...]. Teatrzyki literackie natomiast, które odwołują się do schematów funkcjonujących w dorobku kulturalnym pokoleń, pozostają najlepiej czytelne, także ze względu na trwałość wzorców, do których się odnoszą.

Źródło: Iwona Mityk, *Groteska w „Zielonej Gęsi” Gałczyńskiego*, [w:] *Dzieło i życie Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego*, t. 1, red. Adam Kulawik, Jerzy Ossowski, Kraków 2005, s. 40–41.

((Elżbieta Sidoruk

Gałczyński - mistrz poetyckiej groteski

Gałczyński zadebiutował [...] jako sprawny technicznie poeta i pisarz o dość wyraźnie zarysowanej strategii twórczej, będącym swoistym wariantem koncepcji **poeta ludens**. [...] Przejawia się ona w strukturze utworów opartych na szeroko rozumianej **stylizacji** i grze z odbiorcą oraz w stosunku do siebie samego jako autora zarabiającego słowem. Jest to koncepcja pozwalająca na odgrywanie różnych poetyckich ról, z rolą technika literackiego - jako kluczową - na czele. [...]

Ambiwalentna postawa błazna wymaga jako środka ekspresji odpowiedniej, a więc również ambiwalentnej, zasady twórczej. Rola ta

w twórczości Gałczyńskiego przypada grotesce. [...] Najbardziej elementarnym poziomem, na którym uobecnia się groteska w utworach Gałczyńskiego - a przy tym wyraźnie dominuje - jest ich warstwa językowa. [...] o swoistości groteski poety decydują trzy cechy: 1) operowanie kontrastami i **dysonansami stylistycznymi**; 2) wykorzystywanie niespodzianki i przeciwieństwa - mechanizmów pokrewnych dowcipowi; 3) żywioł **parodyjny**. [...]

Kluczową cechą uprawianej przez poetę groteski są praktyki stylizacyjne. Jest to płaszczyzna, na której spotykają się poeta-technik literacki i poeta-twórca groteskowy. [...] Fakt, że w [...] twórczości [Gałczyńskiego - dop. DM] znacząca obecność groteski idzie w parze z koncepcją pisarską, utwierdza w przekonaniu, iż jedną z ważniejszych przyczyn upowszechniania się groteski w literaturze polskiej XX wieku [...] było zastąpienie **ekspresyjnej** teorii sztuki właśnie przez koncepcje **ludyczne**. [...] Ludyczność okazuje się niezbywalną cechą procesu twórczego, co bynajmniej nie oznacza, że głównym celem dzieła jest zabawienie odbiorcy, choć niewątpliwie funkcja ta w mniejszym bądź większym stopniu dochodzi do głosu. W każdym razie utwory o dominującej funkcji ludycznej reprezentują jeden ze skrajnych biegunów tej koncepcji. Przeciwny tworzą natomiast teksty wyzyskujące techniki ludyczne dla „poważnych” celów.

Źródło: Elżbieta Sidoruk, *Gałczyński - mistrz poetyckiej groteski*, [w:] *Dzieło i życie Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego*, t. 1, red. Adam Kulawik, Jerzy Ossowski, Kraków 2005, s. 20-23.

Połączenie tragizmu z komizmem, fantastyki z realizmem – tym właśnie jest *Teatrzyk Zielona Gęś*.

((Konstanty Ildefons Gałczyński

Pomysł Zeusa

Teatrzyk Zielona Gęś

ma zaszczyt przedstawić

„Pomysł Zeusa”

Osoby:

Zeus, Leda i CAŁY ZESPÓŁ NAJMNIEJSZEGO TEATRU ŚWIATA

Zeus:

Powiedz mi, piękna Ledo, dlaczego jesteś niewrażliwa na moje zaloty?

Leda:

Dlatego, że jesteś szkaradnym staruchem.

Zeus:

Poczekaj! (przemienia się w złoty deszcz) Prawda, jak pięknie szumię?

Leda:

Lipa. Banał i zgaga. Bajkę o złotym deszczu przewalkowały już wszystkie podręczniki mitologii.

Zeus:

(speszony) Rzeczywiście. Ale zaraz, może coś z bykiem? (przemienia się w byka)

Leda:

O, biedny Zeusie - i ten numer jest ograny. Przecież pod postacią byka uwodziłeś Europę.

Zeus:

Istotnie. (płacze)

Leda:

(do Publiczności) Żal mi tego pana. Zupełny zanik inwencji. (do Zeusa) No, Zeusku, do góry uszy! Spróbuj jeszcze czegoś. W życiu trzeba próbować.

Zeus:

(próbuje przemienić się w orła) O!

Leda:

Do bani. Mit z orłem jest mitem z taką brodą!

Zeus:

Eureka! Mam! Wymyśliłem! Będiesz moją! (przemienia się w „Zieloną Gęś”)

Leda:

No, nareszcie! Pójdź w moje objęcia! Och! (znosi jajko, z którego zamiast Heleny i Kastora z Polluksem wykluwają się:

Hermenegilda Kociubińska,

Alojzy Gzegzółka,

Pies Fafik,

Osiólek Porfirion,

Piekielny Piotruś

i na końcu Prof. Bączyński)

Prof. Bączyński:

I to jest właśnie, proszę państwa, geneza Teatrzyku „Zielona Gęś”, NAJMNIEJSZEGO - TEATRU - ŚWIATA - PREMIERA - CO - NIEDZIELA.

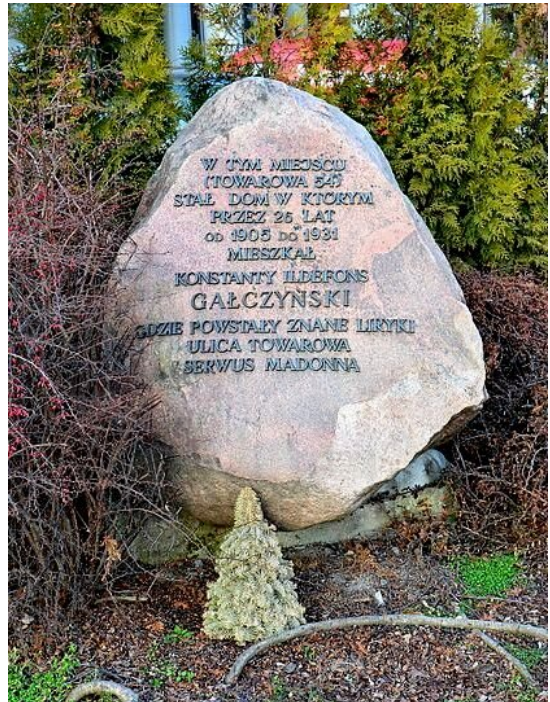
K U R T Y N A

Źródło: Konstanty Ildelfons Gałczyński, *Pomysł Zeusa*, [w:] *Teatrzyk Zielona Gęś*, oprac. L. Zielińska, M. Gołębniak, wybór L. Zielińska, M. Gołębniak, Warszawa 1999, s. 88-89.

O autorze

Konstanty Ildelfons Gałczyński urodził się w 1905 roku w Warszawie. Po wybuchu I wojny światowej jego rodzina wyprowadziła się do Moskwy, gdzie uczęszczał do Szkoły Komitetu Polskiego. W 1923 roku Gałczyński zdał maturę i zadebiutował jako poeta. Po powrocie do Warszawy studiował filologię angielską i klasyczną. W 1926 roku został powołany do wojska. Podczas II wojny światowej walczył w Korpusie Obrony Pogranicza. Po wojnie przeprowadził się do Brukseli, a następnie do Paryża. Od 1946 roku w tygodniku „Przekrój” ukazywały się teksty *Teatrzyku Zielona Gęś*, czyli miniatury

teatralnej (krótkie utwory sceniczne), które przyniosły poecie sławę i uznanie. Zmarł w 1953 roku w Warszawie.

Kamień upamiętniający Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego w miejscu nieistniejącej kamienicy przy ul. Towarowej 54 na rogu ulic Towarowej i Grzybowskiej, w której w latach 1906-1931 mieszkał poeta, Adrian Grycuk

Źródło: Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

ambivalentny

dwuwartościowy, łączący przeciwstawne elementy, np. sprzeczne uczucia, pragnienia, oczekiwania, wrażenia istniejące jednocześnie

antyteza

(gr. *antíthesis* – przeciwstawienie) środek stylistyczny polegający na zestawieniu ze sobą sprzecznych obrazów lub pojęć w celu ich uwydatnienia oraz zwiększenia ekspresji (wyrazu) dzieła

anachronizm

(gr. *anachronismós*) błąd chronologiczny, element niezgodny z epoką historyczną lub stanem wiedzy, np. umieszczenie jakiejś postaci, rzeczy bądź jakiegoś wydarzenia czy zjawiska w niewłaściwej epoce

dramat

(gr. *drâma* – działanie, akcja) utwór literacki, którego akcja przedstawiona jest w dialogach i monologach, przeznaczony do wystawienia na scenie

dysonans stylistyczny

(łac. *dissonans* – różnie brzmiący) nieharmonijne łączenie w wypowiedzi różnych stylów wypowiedzi, np. naukowego i potocznego

ekspresja

(łac. *expressio* – wyrażenie) okazywanie emocji w wyrazisty sposób, według ekspresyjnej teorii sztuki wyrażanie uczuć za pomocą środków artystycznych jest ważną cechą dzieła

fantastyka

twórczość literacka bądź filmowa, której świat przedstawiony stanowią nierealne, będące wytworem wyobraźni, często nadprzyrodzone zjawiska, np. duchy, nieistniejące miejsca; elementy fantastyczne są obecne w mitach i folklorze, możemy je odnaleźć także w utworach plastycznych i literackich

gamilia

neologizm utworzony od nazwiska Gałczyńskiego i słowa familia (łac. rodzina), będący zbiorczą nazwą bohaterów jego utworów

hiperbolizacja

(gr. *hyperbolē* – przesada) przesadnia, zabieg stylistyczny polegający na celowym wyolbrzymieniu cech danego zjawiska bądź przedmiotu, np. poprzez nagromadzenie różnych określeń mających to samo znaczenie

kołtuństwo

pogardliwe określenie postawy życiowej kołtuna – człowieka cechującego się ignorancją, zacofaniem, głupotą, przejawiającego poglądy wsteczne i nietolerancyjne

komedia

(łac. *comoedia*) utwór sceniczny lub filmowy przedstawiający w sposób zabawny lub satyryczny postacie, obyczaje, wydarzenia itp.

ludyczny

rozrywkowy

niezborność

połączenie składników nietworzących harmonii

paradoks

zaskakujące twierdzenie, niezgodne z tym, co wydaje się oczywiste, z powszechnie przyjętym mniemaniem; sytuacja pozornie niemożliwa, łącząca sprzeczne fakty

parodia

(gr. *parōidia* – komiczna przeróbka poważnego utworu) tekst będący świadomym naśladowaniem dzieła, stylu lub gatunku literackiego, w którym dochodzi do przerysowania cech oryginału; również nieudolne naśladowanie lub wypaczona postać czegoś

poeta ludens

(łac. *ludus* – zabawa, gra) poeta tworzący sztukę ludyczną, czyli zaspokajającą potrzebę rozrywki, co jest charakterystyczne dla kultury masowej

racjonalizm

(łac. *rationalis* – rozsądny) przekonanie, że głównym źródłem poznania jest rozum, przedkładające logiczne i naukowe przesłanki nad intuicyjne i empiryczne (doświadczalne)

realizm

(łac. *realis* – prawdziwy) wierne, zgodne z obserwacją odtwarzanie rzeczywistości w utworze literackim, w dziele sztuki; też: kierunek w literaturze i w sztuce posługujący się takim opisem

stylizacja

celowe wprowadzenie do wypowiedzi utrzymanej w określonym stylu odpowiednio wyrazistych elementów stylu innego, przyjętego za wzorzec

tromtadracja

manifestacyjne, krzykliwe przedstawianie poglądów lub wzniosłych idei, np. patriotycznych, pozbawione treści i konkretnego działania, pochodzi od określenia galicyjskich demokratów w XIX wieku

Mapa myśli

Polecenie 1

Przeanalizuj mapę myśli na temat groteski. Uzupełnij ją własnymi spostrzeżeniami oraz cytatami z utworów Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego.

Polecenie 2

Podaj trzy cytaty z dowolnych, wybranych przez siebie tekstów *Teatryku Zielona Gęś*, obrazujące podane cechy groteski:

- połączenie tragizmu z komizmem
- niejednorodność stylistyczna
- połączenie fantastyki i realizmu

- cechy groteski
 - absurdalność świata
 - lekceważenie decorum
 - prowokacyjne nastawienie wobec zdroworozsądkowej wizji świata
 - niejednorodność stylistyczna
 - ostentacyjne demonstrowanie inwencji słownej
 - łączenie skłóconych wzorców
 - deformacja rzeczywistości
 - upodobanie form ekscentrycznych i osobliwych
 - zestawienie różnych jakości estetycznych
 - nastrój
 - tragizm z komizmem
 - estetyka
 - brzydota i piękno
 - sposób obrazowania
 - fantastyka i realizm

Sprawdź się

Teksty do ćwiczeń

((Konstanty Ildefons Gałczyński

Judyta & Holofernes

Teatrzyk Zielona Gęś
ma zaszczyt przedstawić

III akt opery pt.
„Judyta & Holofernes”

Występują:

Judyta

Holofernes

Chór

i Trębacze

Judyta:

Po dnia spiekocie
mroki niezmierne.

Tam w tym namiocie
śpi Holofernes.

(wchodzi do namiotu drzemiącego Holofernesa)

Jakie to jednak smutne.

Serce przenika strach.

Zaraz cię, głowo, utnę.

Ciach.

Chór:

Ucina, ucina,

ucina głowę mu.

Ucina, ucina,

ucina.

Trębacze:

(trąbią)

Tru-tu-tu.

Judyta:

Koniec krwawego dzieła,
strach się z radością miesza,
już cię, głowo, ucięłam,
głowo Holofernesa.

Chór:

Ucięła, ucięła,
ucięła głowę mu.
Ucięła, ucięła,
ucięła.

Trębacze:

(trąbią)

Tru-tu-tu.

Holofernes:

(z brakującą głową)

Ciekawe, jak ja teraz będę żył. Chyba żebym się przyzwyczaił.

Chór:

(podaje w wątpliwość oświadczenie Holofernesa)

Azaliż, azaliż,
azaliż, podły psie,
przyzwyczaisz, przyzwyczaisz,
ach, przyzwyczaisz się?

Kurtyna

Źródło: Konstanty Ildefons Gałczyński, *Judyta & Holofernes*, [w:] Konstanty Ildefons Gałczyński, *Teatrzyk Zielona Gęś*, oprac. Małgorzata Gołombnik, Lilia Zielińska, Warszawa 1999, s. 51–53.

Konstanty Ildefons Gałczyński

“ Hamlet

**Teatrzyk Zielona Gęś
ma zaszczyt przedstawić
z oburzeniem**

„Hamleta”

Spektakl, niestety, nie dopuszczony do konkursu szekspirowskiego, a to dzięki ponurym machinacjom intrygantów, karierowiczów oraz kombinatorów.

Prof. Bączyński:

Narodzie polski, oto jakie wiekopomne wysiłki teatrologiczne idą na mamę z powodów jak wyżej!

(rozdziera szaty, ale ceruje je natychmiast)

Hamlet:

Być albo nie być - oto jest pytanie,
Które powtarzam od lat trzystu w kółko.
Lecz, cyt! Poloniusz schodzi na śniadanie,
Nie, to Gzegzółka. Jak się masz, Gzegzółko?

Gzegzółka:

Niedobrze mam się, bo w życiu trza przebyć
Przez las problemów, a któż je rozwiąże?
Więc gdy dylemat stoi: być czy nie być,
Może spróbujmy nie być, mości książe!

Obaj, tj. Gzegzółka i Hamlet:

(na próbę przestają być)

Kurtyna sprytnie wykorzystuje sytuację i skwapliwie zapada.

Źródło: Konstanty Ildefons Gałczyński, *Hamlet*, [w:] Konstanty Ildefons Gałczyński, *Teatrzyk Zielona Gęś*, oprac. Małgorzata Gołębniak, Lilia Zielińska, Warszawa 1999, s. 81.

Konstanty Ildefons Gałczyński

Ballada „Lilie”

**((Teatrzyk Zielona Gęś
ma zaszczyt przedstawić**

„Balladę «Lilie»”

Występują:

Gzegzółka - młody asceta
i Pani

Gzegzółka

(ukazuje się przerażony)

Zbrodnia to niesłychana
Pani...

Pani

(zabija pana)

Gzegzółka

Co dalej? Aha:

Zabiwszy, grzebie go w gaju,
Na łączce, przy ruczaju,
Grób liliją zasiewa,
Zasiewając tak śpiewa:

Pani

(śpiewa)

Tomasz, skąd ty to masz?

Gzegzółka

(zgorszony spuszcza kurtynę)

Źródło: Konstanty Ildefons Gałczyński, *Ballada „Lilie”*, [w:] Konstanty Ildefons Gałczyński, *Teatrzyk Zielona Gęś*, oprac. Małgorzata Gołembnik, Lilia Zielińska, Warszawa 1999, s. 40.

((Konstanty Ildefons Gałczyński

Trzynasty największy wysiłek Herkulesa

Teatrzyk Zielona Gęś ma zaszczyt przedstawić

„Trzynasty największy wyczyn Herkulesa”

Herkules:

Pozwolicie, obywatelstwo, że się przedstawię: Jestem Herkules, syn Jowisza i Alkmeny, znany sportowiec. Moje wyczyny? Proszę bardzo! Liczcie! Dwanaście:

1) położyłem lwa nemejskiego; 2) także hydrę lernejską; 3) także dzika erymantejskiego; 4) ścigałem się z kózką, co miała złote różki i miedziane nóżki; 5) zrobiłem porządek z ptakami stymfalijskimi; 6) pobiłem pewnego byka na Krecie; 7) także Diomeda, króla Tracji, który podkarmił swoje konie ludzkim mięsem; 8) [...] spuściłem manto Amazonkom, tym mitologicznym kociakom; 9) oczyściłem stajnię Augiasza, skierowując na tę stajnię moim ramieniem rzekę Alfeusz; 10) zrobiłem na szaro niejakiego Geriona; 11) otrząsnąłem złote jabłka w ogrodzie Hesperyd oraz 12) wyzwoliłem Tezeusza, co było, moi drodzy, najtrudniejsze. Ale to wszystko mi, proszę was, nie wystarcza.

To nic nie jest. Ja chcę, obywatele, pobić własne rekordy. Absolutnie. Tylko czego by tu takiego dokonać? O, natchnij mnie, Apollinie, i ty, Diano awentyńska! Bo chcę coś takiego zrobić, coś takiego, żebym istotnie zasłużył sobie na sławę u potomnych.

(zamyśla się)

Eureka! Mam!!!!

(chwyta w Warszawie za słuchawkę telefoniczną i uzyskuje połączenie w godzinach porannych)

Kurtyna

Źródło: Konstanty Ildefons Gałczyński, *Trzynasty największy wysiłek Herkulesa*, [w:] Konstanty Ildefons Gałczyński, *Teatrzyk Zielona Gęś*, oprac. Małgorzata Gołębniak, Lilia Zielińska, Warszawa 1999, s. 121.

Ćwiczenie 1

Wskaż artystę, którego twórczość stała się inspiracją powstania *Teatryku Zielona Gęś*.

Tadeusza Boya-Żeleńskiego

Bruna Jasieńskiego

Kazimierza Wierzyńskiego

Juliana Tuwima

Ćwiczenie 2

Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz w tabeli P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F - jeśli jest fałszywe.

Zdanie	P	F
Konstanty Ildefons Gałczyński interesował się teatrem, zanim zaczął tworzyć <i>Teatrzyk Zielona Gęś</i> .	☐	☐
<i>Teatrzyk Zielona Gęś</i> nie poruszał tematów politycznych, miał wymowę uniwersalną.	☐	☐
<i>Teatrzyk Zielona Gęś</i> ukazywał się w "Przekroju" w XX-leciu międzywojennym.	☐	☐
Gałczyński w <i>Teatrzyku Zielona Gęś</i> nawiązuje do tradycji oświeceniowego racjonalizmu.	☐	☐
Jedną z najważniejszych cech tekstów <i>Teatrzyku Zielona Gęś</i> jest obecność groteski.	☐	☐

Ćwiczenie 3

Wskaż cechy, które są charakterystyczne dla utworów groteskowych.

obrazowanie realistyczne

obecność absurdu

atmosfera dziwności

prowokacyjne nastawienie wobec zdroworozsądkowej wizji świata

jednolitość nastroju

zachowanie zasady decorum

zachowanie ciągu przyczynowo-skutkowego

połączenie tragizmu i komizmu

Ćwiczenie 4

Przyporządkuj cechom groteski ich znaczenie.

komizm

zniekształcenie

nonsens

nieprawdziwość

nierealność

humor

deformacja

brak logiki

absurd

zjawiska w krzywym zwierciadle

kontrast

przeciwieństwo

karykatura

zjawiska nedorzeczne

Ćwiczenie 5

Napisz, do jakich utworów nawiązują poniższe teksty Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego.

Ballada "Lilie"

Hamlet

Judyta & Holofernes

Trzynasty największy wyczyn Herkulesa

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, na czym polega groteska w wymienionych utworach Gałczyńskiego.

Ballada "Lilie"

Hamlet

Judyta & Holofernes

Trzynasty największy wyczyn Herkulesa

Ćwiczenie 7

Wyjaśnij na wybranych przez siebie przykładach, na czym polegała stylizacja w utworach *Teatryku Zielona Gęś*. Posłuż się funkcjonalnymi cytatami.

Ćwiczenie 8

Udowodnij, że groteska w tekstach *Teatryku Zielona Gęś* jest kształtowana nie tylko na poziomie dialogów.

Ćwiczenie 9

Uzasadnij, że *Teatrzyk zielona gęś* to miniatura teatralna.

Ćwiczenie 10

Na czym polega absurdalne poczucie humoru Konstantego Gałczyńskiego?

Ćwiczenie 11

Wyjaśnij funkcję groteski w utworach Gałczyńskiego. Twoja wypowiedź powinna liczyć przynajmniej 100 słów.

Praca domowa

Wskaż inny utwór z podstawy programowej, w którym występuje groteska. Wyjaśnij, na czym ona polega.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: W oparach absurdu. Groteska w *Teatryku Zielona Gęś*

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

7) rozumie pojęcie groteski, rozpoznaje ją w tekstach oraz określa jej artystyczny i wartościujący charakter;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń:

1) rozróżnia pojęcie stylu i stylizacji, rozumie ich znaczenie w tekście;

5) zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje biblizmy, mitologizmy, sentencje, przysłowia i aforyzmy obecne w polskim dziedzictwie kulturowym;

6) rozpoznaje rodzaje stylizacji (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja, stylizacja środowiskowa, biblijna, mitologiczna itp.) oraz określa ich funkcje w tekście;

7) rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń:

4) rozpoznaje zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (homonimie, anakoluty, elipsy, paradoksy), dba o jasność i precyzję komunikatu;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

3. korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej;

5. dokonuje krytycznej selekcji źródeł;

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

8. posługuje się słownikami ogólnymi języka polskiego oraz słownikami specjalistycznymi (np. etymologicznymi, frazeologicznymi, skrótów, gwarowymi), także w wersji on-line;

11. korzysta z zasobów multimedialnych, np. z: bibliotek, słowników on-line, wydawnictw e-book, autorskich stron internetowych; dokonuje wyboru źródeł internetowych, uwzględniając kryterium poprawności rzeczowej oraz krytycznie ocenia ich zawartość;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

II. Kształcenie językowe.

2. Zróżnicowanie języka. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

6) rozpoznaje i charakteryzuje styl indywidualny (dzieła literackiego, autora) oraz styl typowy (gatunku literackiego, prądu literackiego, epoki) i wykorzystuje tę wiedzę w interpretacji utworu literackiego;

3. Komunikacja językowa i kultura języka. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

4) określa rolę języka w budowaniu obrazu świata.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne. Uczeń:

- omówi cechy groteski;
- wyjaśni, na czym polega groteska w wybranych utworach Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego;
- wskaże różne poziomy groteski w tekstach *Teatryku Zielona Gęś*;
- omówi funkcję groteski w tekstach Gałczyńskiego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel rozdaje uczniom fragment tekstu:

„W rankingu na najzabawniejszego polskiego poetę Gałczyński byłby bez wątpienia jednym z głównych pretendentów do pierwszego miejsca. W tej samej roli wystąpiłby też zapewne, gdyby ktoś wpadł na pomysł (raczej mało prawdopodobny) przeprowadzenia ankiety wśród czytelników poezji z zapytaniem w rodzaju: Jacy poeci kojarzą się Panu/Pani z kategorią groteski?. Humor bowiem, czy – jak ktoś woli – komizm, poezji Gałczyńskiego wiążą się ściśle z poetyką groteski [...]. Gałczyński zwyczajem sowizdrzałów mieszał „wysokie” z „niskim” i pozwalał sobie na niewybredne żarty, zarazem jednak w sposób prosty i niezwykle przejmujący potrafił ukazać dramat człowieka świadomego swojej słabości”. E. Sidoruk, *Groteska w poezji Dwudziestolecia: Leśmian – Tuwim – Gałczyński*, Białystok 2004, s. 219.

2. Uczniowie na podstawie przeczytanego fragmentu mówią, co może być tematem dzisiejszej lekcji. Nauczyciel wysłuchuje propozycji, następnie przedstawia temat zajęć i kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się z treścią sekcji „Wprowadzenie” i „Przeczytaj”. Chętna osoba podsumowuje krótko zawarte tam informacje.
2. Uczniowie przechodzą do sekcji „Sprawdź się”. Zapoznają się z kolejnymi przykładami z *Teatryku Zielona Gęś* i indywidualnie pracują nad ćwiczeniami 1, 2, 3, 4. Pozostałe zadania wykonują wspólnie z nauczycielem.
3. Uczniowie przechodzą do sekcji „Mapa myśli”. Mają już za sobą analizę wielu fragmentów *Teatryku Zielona Gęś*, co pozwoli im w łatwiejszy sposób wykonać zamieszczone tam oba polecenia. Mogą pracować nad nimi w parach. Po zakończonej pracy nauczyciel sprawdza poprawność wykonania zadań.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel w ramach podsumowania udostępnia uczniom audycję (od minuty 5:55 do 7:55)

<https://ninateka.pl/vod/rozmowy/konstanty-iidefons-galczynski-finezje-literackie-5-5/>

2. Udostępnia również tekst:

W sprawie „Ballady o staruszce”

Moja martyrologia, Panie redaktorze, sięga szczytu Wieży Mariackiej. Mojej Ballady o staruszce nikt nie chce drukować.

Eryk ze „Szpilek” telefonował, że „za śmiało”. Wyka w „Twórczości” w odpowiedziach Redakcji napisał: „Ob. K. I. G. Niestety! Prosimy o dalsze próby”. „Tygodnik Powszechny” odwalił a limine. „Kuźnica” także to samo. „Kocynder”, że niegramatycznie. Wiadomo: biednemu wiatr w oczy i bez protekcji nie ma subiekcji. A otóż niech pan posłucha, jakie to śliczne:

„BALLADA O STARUSZCE”

(p o e z j a)

Była sobie staruszka
na krzywych nóżkach,
więc się zdało staruszce,
że cały świat chodzi na krzywej nóżce.

Otóż mylisz się, staruszko!
Świat chodzi na prostej nóżce prostą dróżką.

Tylko ty, śliczna staruszko
masz krzywe nóżki i krzywe serduszko.

Obywatelu Redaktorze, błagam Pana, niech Pan mi to wydrukuje, dla zachęty,
a przyrzekam, że będę pracował nad sobą i gramatyką.

Karakuliambro

K.I. Gałczyński, *Teatrzyk „Zielona Gęś” przedstawia*, wybór: K. Gałczyńska, Warszawa 1984, s. 111.

3. Prosi uczniów o podsumowanie na podstawie udostępnionego materiału, czym jest groteska w utworach Gałczyńskiego.

Praca domowa:

1. Wskaż inny utwór z podstawy programowej, w którym występuje groteska. Wyjaśnij, na czym ona polega.

Materiały pomocnicze:

- E. Sidoruk, *Groteska w poezji Dwudziestolecia: Leśmian – Tuwim – Gałczyński*, Białystok 2004.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać materiał w sekcji multimedialnej jako podsumowanie lekcji.